MOVING FORWARD TOGETHER

INTERNATIONAL RENAISSANCE FOUNDATION

ATLAS NETWORK

INSTITUTE FOR ECONOMIC RESEARCH AND POLICY CONSULTING

“Не хвилюйтесь. Зберігайте спокій”

Основні економічні тенденції та очікування у вересні 2023

за результатами «Нового щомісячного опитування підприємств», #NRES

Оксана Кузяків, виконавча директорка ІЕД

Євген Ангел, старший науковий співробітник ІЕД

Ірина Федець, старша наукова співробітниця ІЕД

Анастасія Гулік, наукова співробітниця ІЕД

Київ, 16 жовтня 2023

ПРО «НОВЕ ЩОМІСЯЧНЕ ОПИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ»

Опитування щомісяця

Найсвіжіші дані зібрано **18 – 29 вересня, 2023**

ВИБІРКА: у вересні опитано 534 **підприємства**

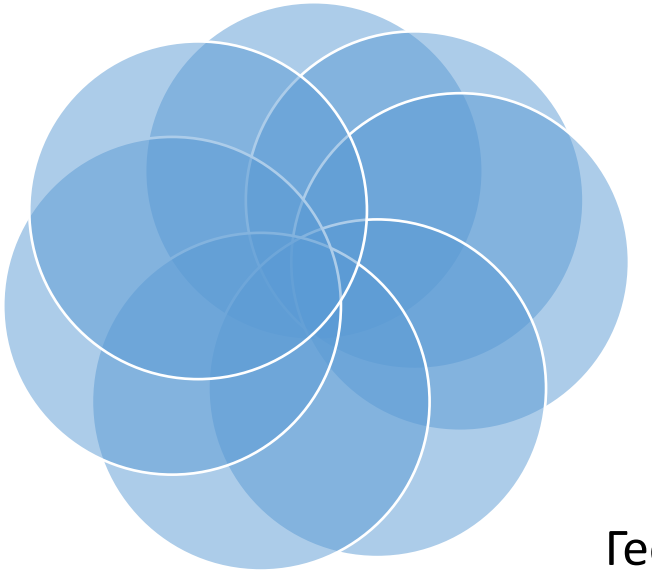

Проведено вже **17 опитувань** (з травня 2022 року)

Підприємства усіх розмірів

Сектори: **Промисловість +** (Ритейл, Агро)

Географія: **21 з 27** регіонів України

Головні результати 1

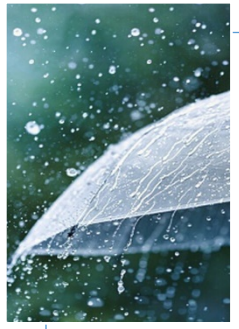

Ризики пов’язані з війною стають вагомим фактором **ділового середовища**

Очікування бізнесу в короткостроковій перспективі **залишаються високими,** хоча темпи відновлення виробництва **дещо сповільнилися**

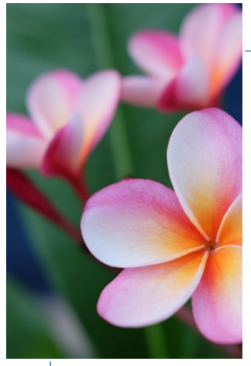

Бізнес покладається на себе і потребує **більш сприятливої регуляторної політики**

Головні результати 2. Невизначеність

Невизначеність у **6-місячній** перспективі **продовжує** поступово **зменшуватися**

Невизначеність у 3-місячній перспективі **дещо знизилася після трьох місяців зростання**

Невизначеність у 2-річній перспективі залишається **без змін**

Головні результати 3: ділова активність, виробництво, експорт

Очікування на 6 місяців щодо фінансово-економічної ситуації на підприємстві та загальноекономічного середовища **залишаються** досить **високими та позитивними**

Частка підприємств, що працюють **майже на повну та на повну потужність, дещо знизилася** (55% проти 57% у серпні),

Індекс Відновлення Ділової Активності (ІВДА) високий, хоча і дещо знизився

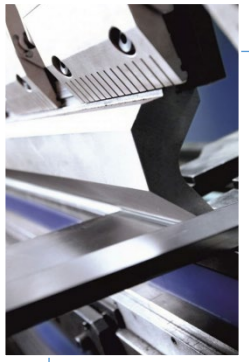

Виробничі показники порівняно з попередніми місяцями **дещо покращилися**, тоді як **3-місячні очікування знизилися**

Темпи зростання експорту знизилися і у результатах, і для очікувань

Головні результати 4: перешкоди, державна політика

Ризики пов’язані з війною стають вагомим фактором ділового середовища: **вперше** за час проведення опитування **небезпека пов’язана з війною посіла 2 місце** в рейтингу перешкод.

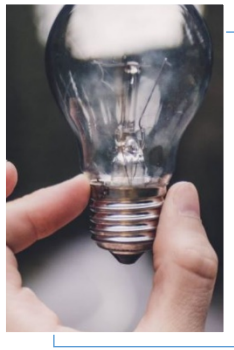

«Перебої з електроенергією" залишаються на 5-й позиції у Переліку перешкод для ведення бізнесу

% невизначеності в оцінках **економічної політики уряду зменшився**, тоді як **нейтральні оцінки знову зросли**

Перешкоди для ведення бізнесу у військовий час

Основні перешкоди для ведення бізнесу у воєнний час, % респондентів

У вересні спостерігаються суттєві зміни у переліку перешкод порівняно із серпнем 2023 року

- Незважаючи на те, що перешкода **«Зростання цін на сировину та матеріали»** посідає 1 місце, у вересні вона втратила чверть свого значення
- **NB! «Небезпечно працювати»** посіла 2-ге місце, різко піднявшись з 6-го і збільшившись в значенні з 33% до 40%
- У вересні **«Брак робочої сили»** посіла 3-тє місце, піднявшись з 5-го в серпні і збільшивши значення з 35% до 37%
- **«Проблеми з логістикою»** вперше за кілька місяців опустилися з 2-го на 3-тє місце
- **«Перебої з електроенергією»**, незважаючи на незначне зниження їх значення з 34% до 32%, **залишаються на 6-му місці**
- **Корупція та тиск з боку правоохоронних органів** все ще не є суттєвими проблемами

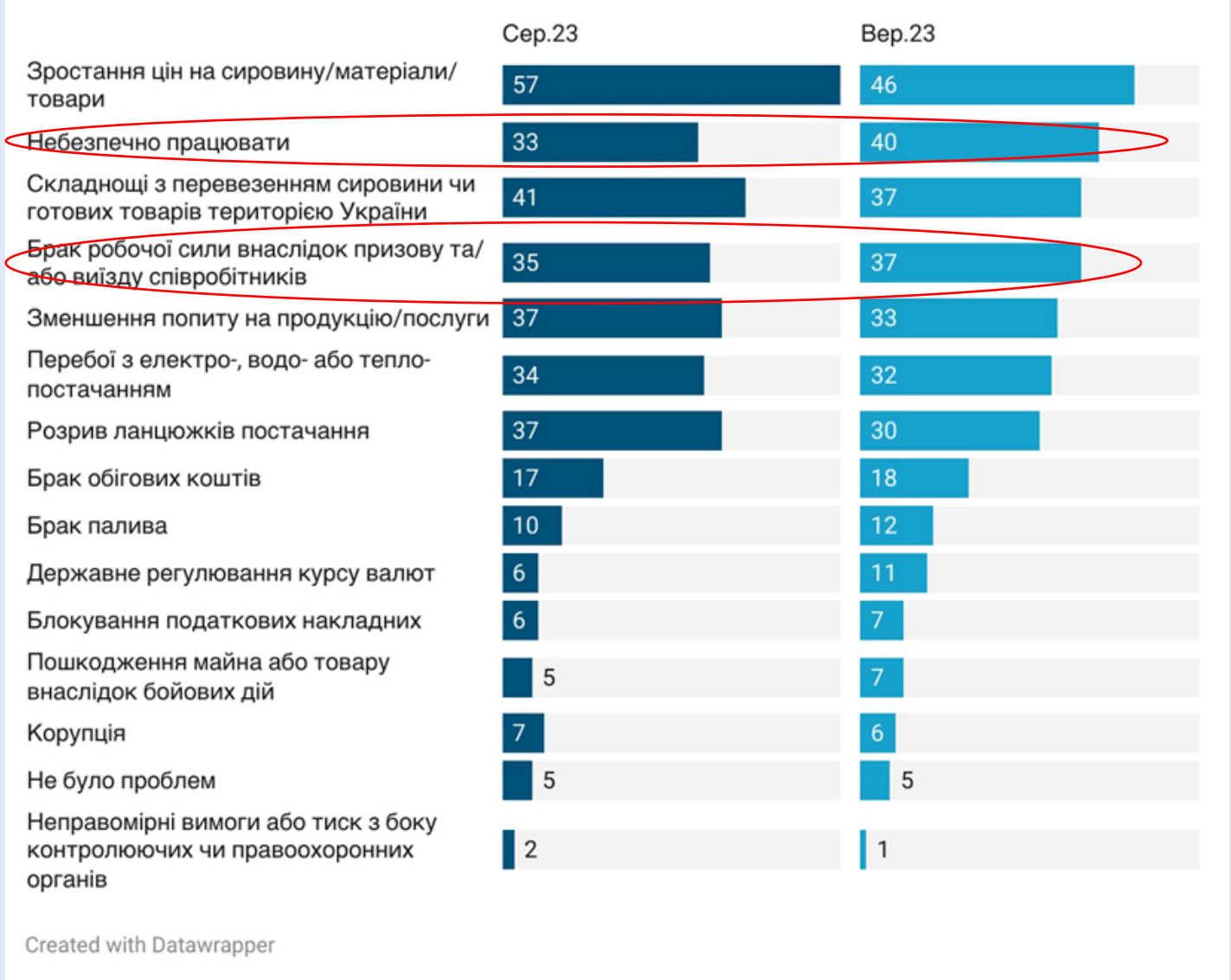

Перебої з електрикою залишаються проблемою

«Електрика» все ще залишається перешкодою для ведення бізнесу

- **У вересні** 2023 року **дещо зменшився відсоток респондентів, які вказали електро- та водопостачання як перешкоду для ведення бізнесу**
- У списку перешкод «**перебої з електроенергією» залишилися на 6-му місці**

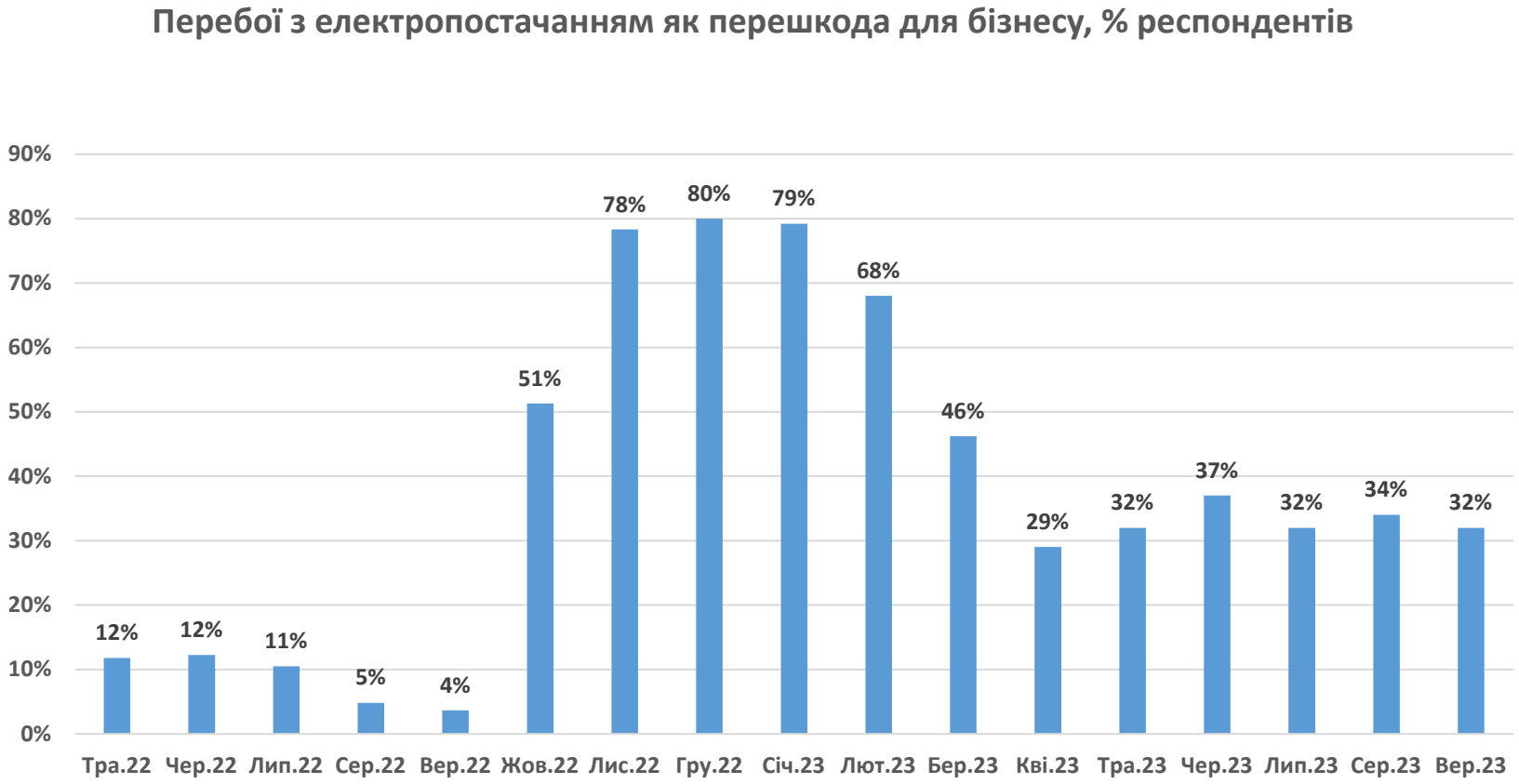

«Небезпечно працювати» стала більш актуальною проблемою

Зросла важливість «небезпечно працювати» як перешкоди для ведення бізнесу

- У вересні 2023 року **частка підприємств**, які повідомили, що **працювати небезпечно**, **зросла** з 33% до 40%
- У списку перешкод «небезпечно працювати» **перемістилась з 6-го на 2-ге місце**

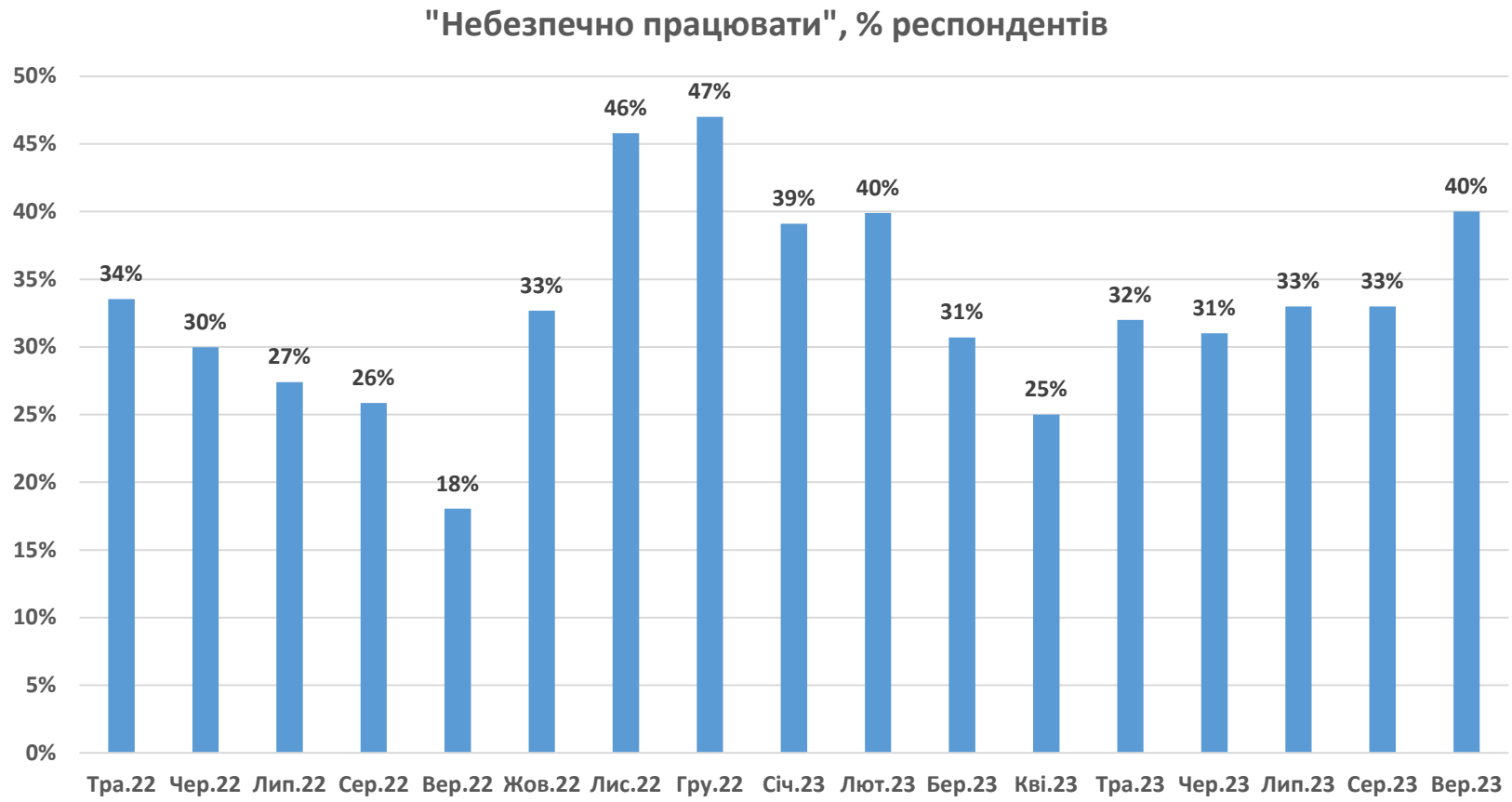

“Небезпечно працювати” у різних вимірах

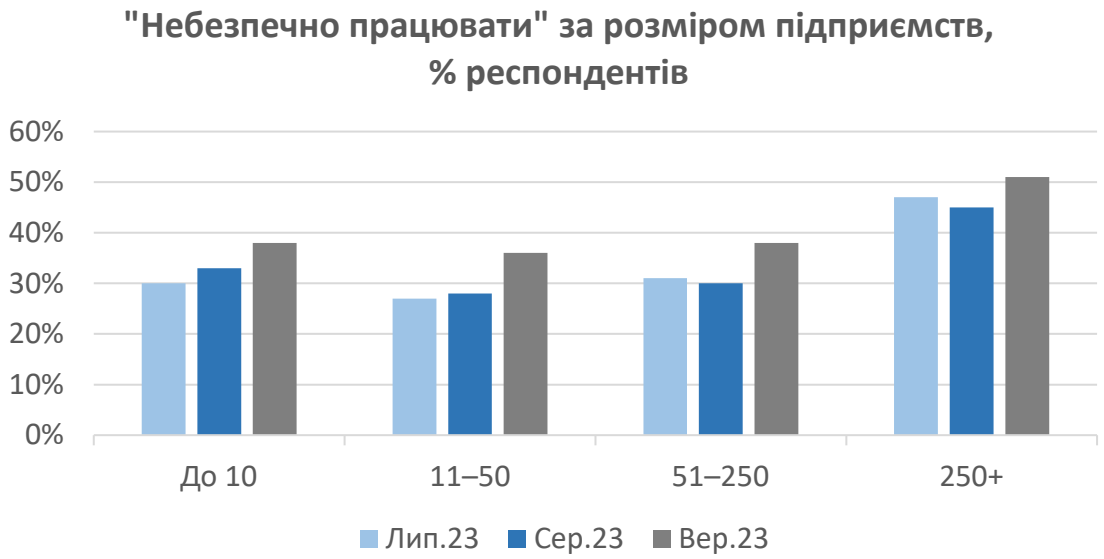

- **% підприємств**, які обрали **«небезпечно працювати»**, **зріс незалежно від розміру**
- 80+% опитаних у Харківській, Черкаській, Вінницькій, Полтавській та Дніпропетровській областях вважають перешкодою небезпечні умови

«Небезпечно працювати" за регіоном, % респондентів

	Сер.23	Вер.23
Дніпропетровська	80	100
Полтавська	95	95
Вінницька	85	88
Харківська	80	80
Черкаська	10	80
Запорізька	60	57
м. Київ	43	57
Київська	38	52
Житомирська	86	45
Чернігівська	44	44
Львівська	11	39
Одеська	22	37
Кіровоградська	30	32
Хмельницька	26	29
Сумська	35	25
Івано-Франківська	0	24
Тернопільська	0	5
Рівненська	0	4
Волинська	11	3
Чернівецька	3	3
Закарпатська	0	0

Created with Datawrapper

Зміни за минулий рік

Індекс Відновлення Ділової Активності (у порівнянні з тим, «що було рік тому»)

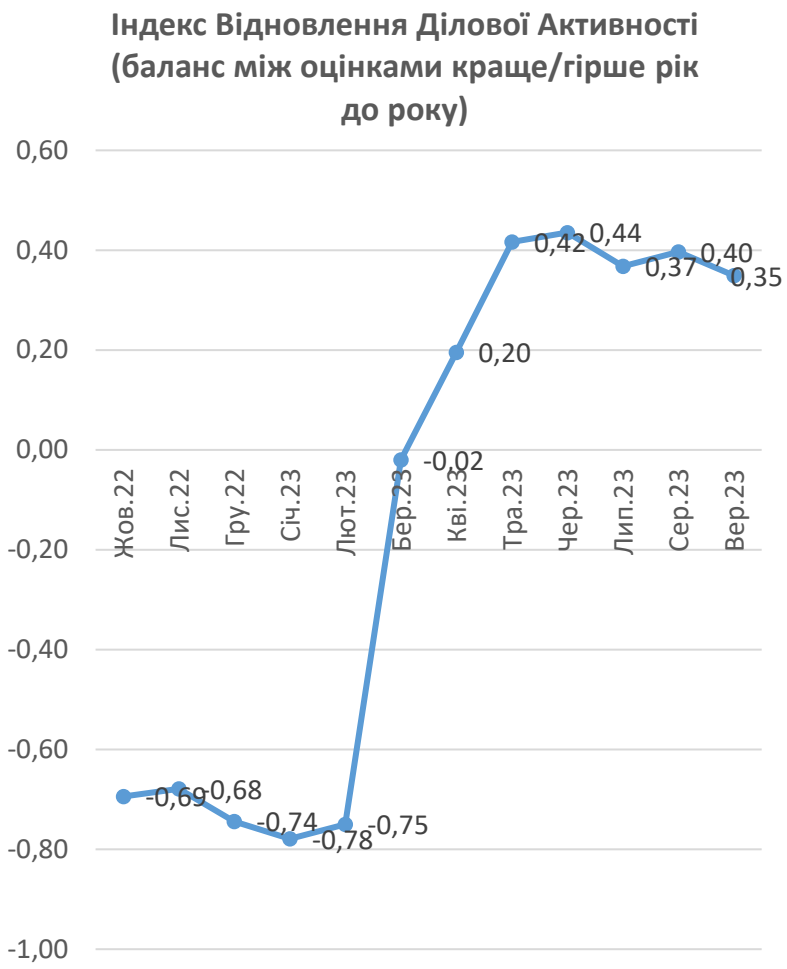

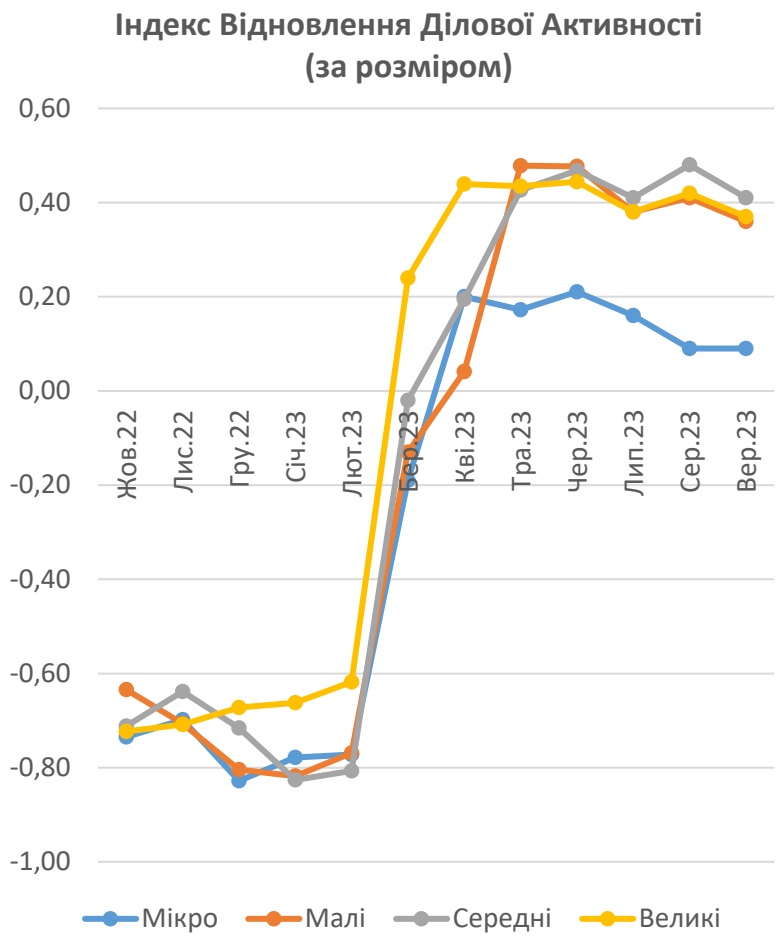

У вересні **Індекс Відновлення Ділової Активності** (ІВДА) залишився відносно високим, але знизився порівняно з серпнем 2023 року

<u>Це сталося:</u>

Через **зменшення** частки підприємств, що повідомили про **покращення** (з 52% до 48%)

Водночас:

- Частка тих, хто звітує про погіршення, не змінилась (13% проти 12% у серпні)
- Зросла частка тих, для кого нічого не змінилося (з 36% до 40%)

МІКРО: У вересні порівняно з серпнем ІВДА для мікробізнесу залишився незмінним та погіршився для інших груп

«Зараз» vs «до 24 лютого 2022»: чи сповільнюється відновлення виробництва?

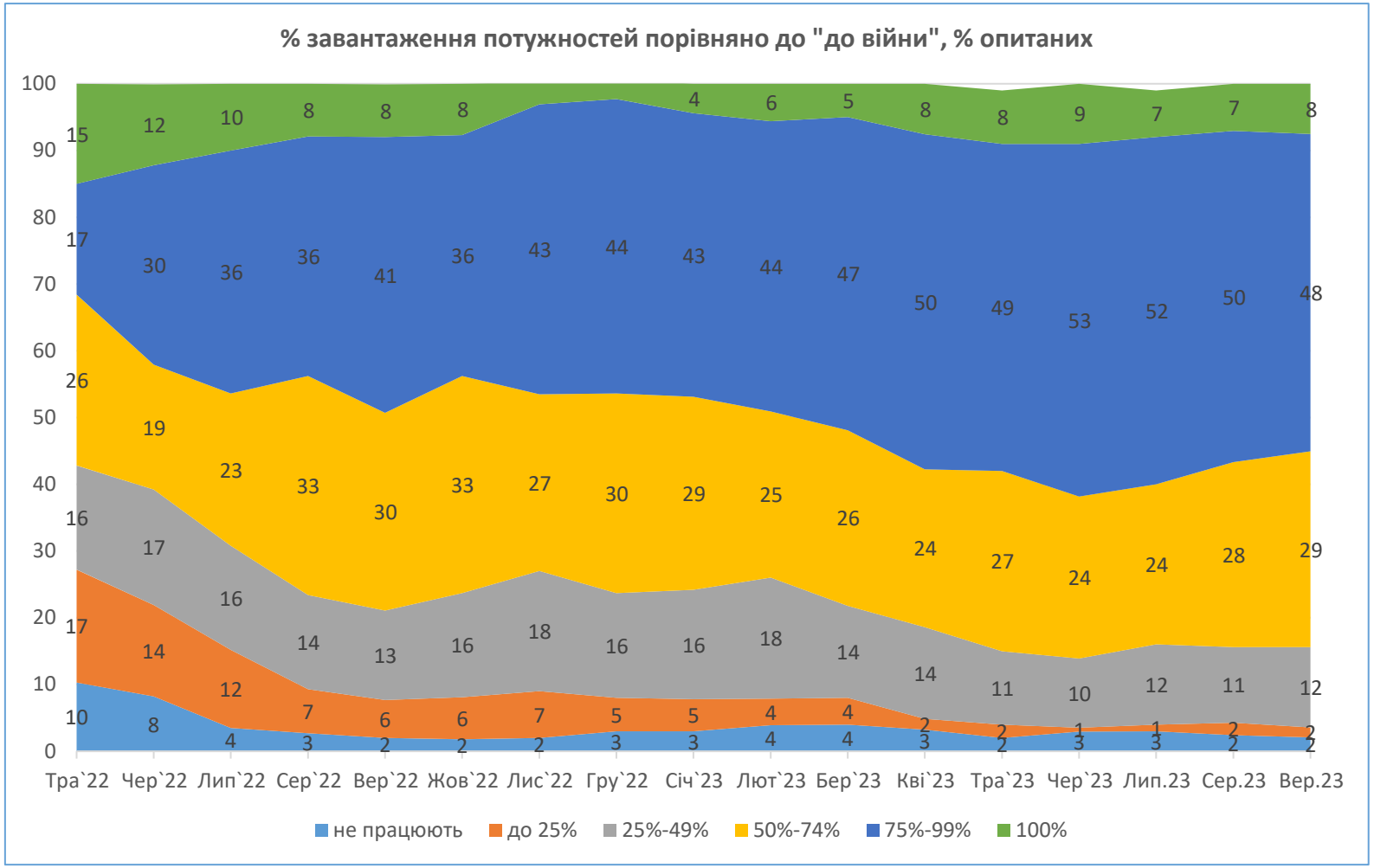

У вересні 2023 року зберігається тенденція уповільнення відновлення виробництва

- частка підприємств, що працюють **майже на повну** (75%-99%) та **повну потужність** (100% і більше**), поступово знижується три місяці поспіль** (з 62% у червні до 59% у липні, 57% у серпні та 55% у вересні).

<u>Водночас:</u>

- **без змін** залишаються як % підприємств, що працюють **на повну потужність** (100% і більше), так і % підприємств, які **взагалі не працюють** (відповідно 7% у серпні і 8% у вересні та 2% у серпні і 2% у вересні)

Майбутнє та невизначеність

Довгострокова невизначеність залишається високою і без змін

Невизначеність у дворічній перспективі

"Важко передбачити, що буде з діяльністю підприємства через 2 роки", % підприємств

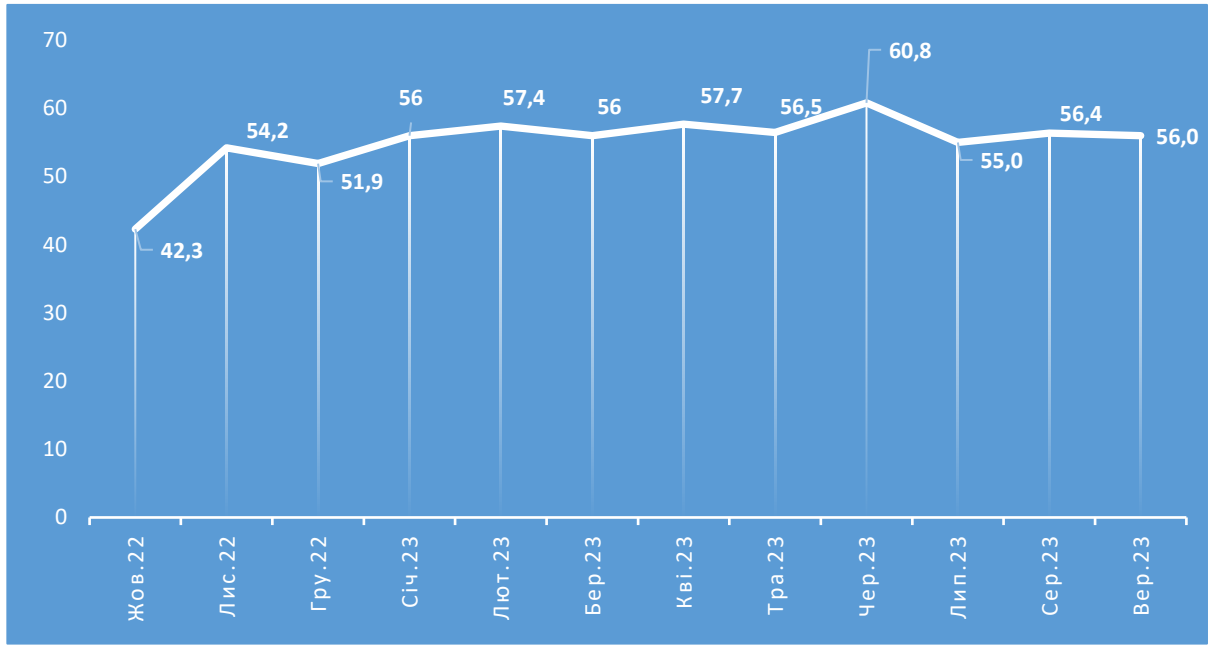

% підприємств, які не мають уявлення про свої плани, за 2 роки не змінився

Очікування у дворічній перспективі

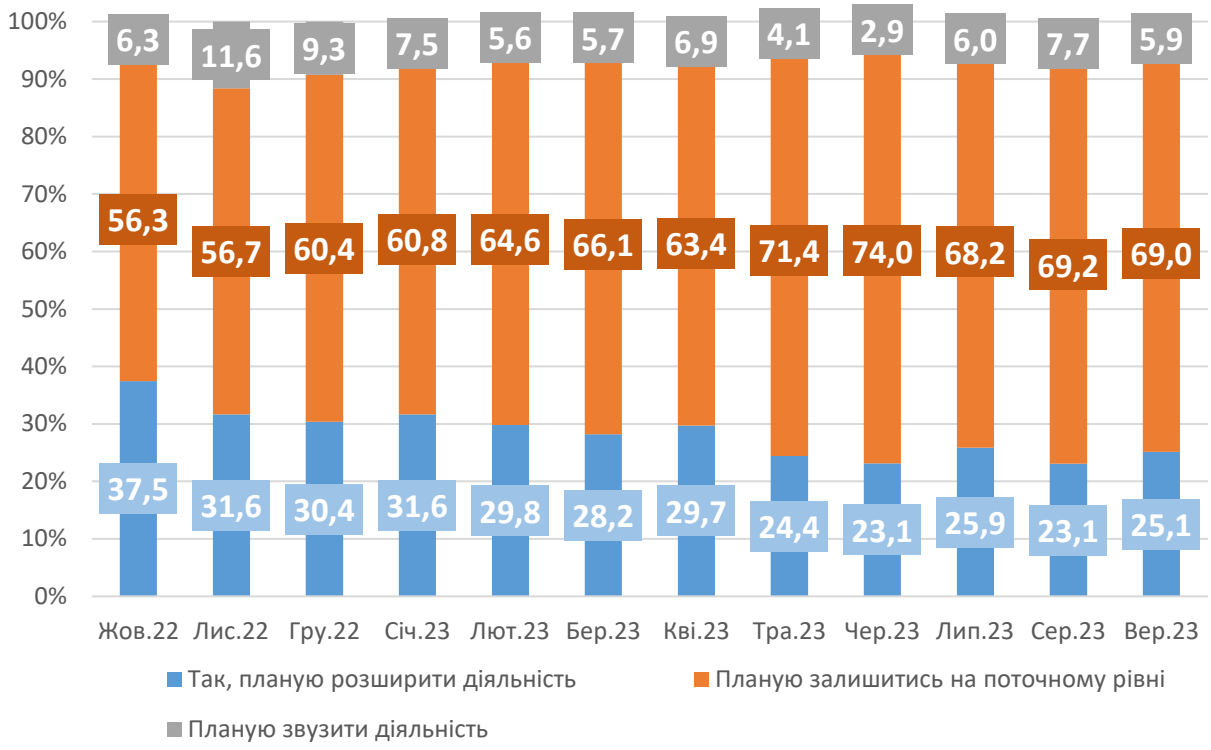

- *% підприємств, які планують розширити діяльність через 2 роки, зріс (з 23% до 25%),*
- *% підприємств, які планують звузити активність зменшився (з 7,7% до 5,9%)*

Невизначеність у 3-місячній перспективі знизилася після трьох місяців зростання

В перспективі півроку

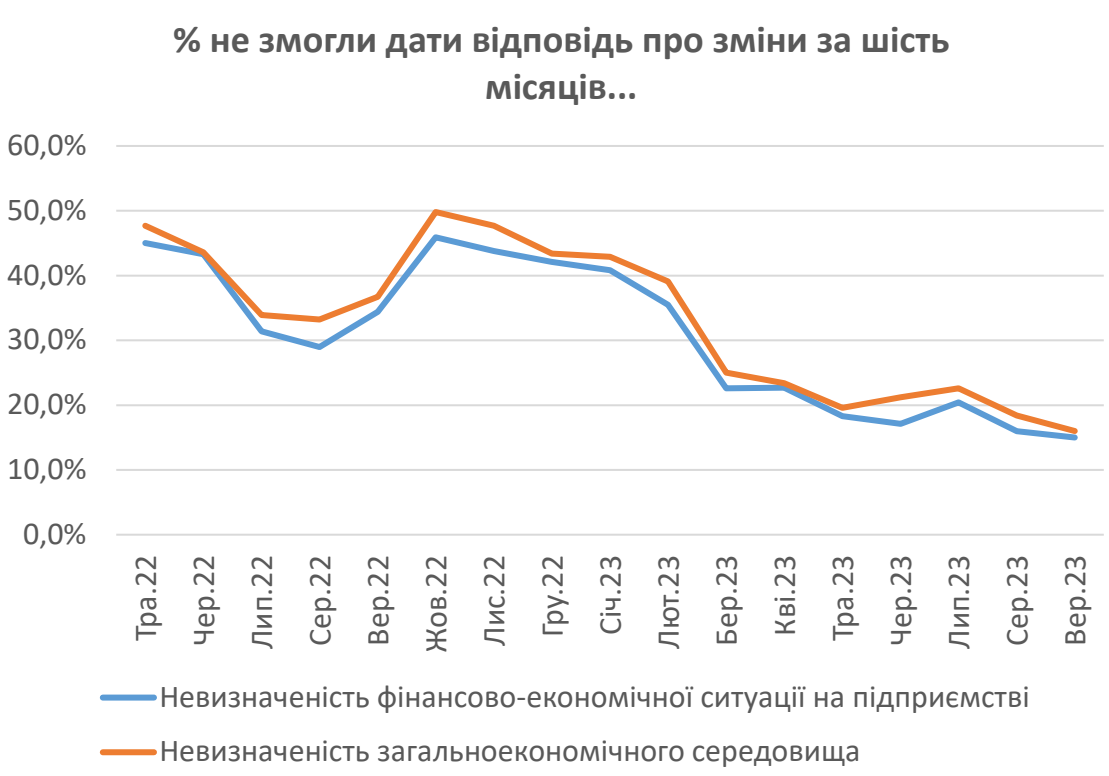

В перспективі трьох місяців

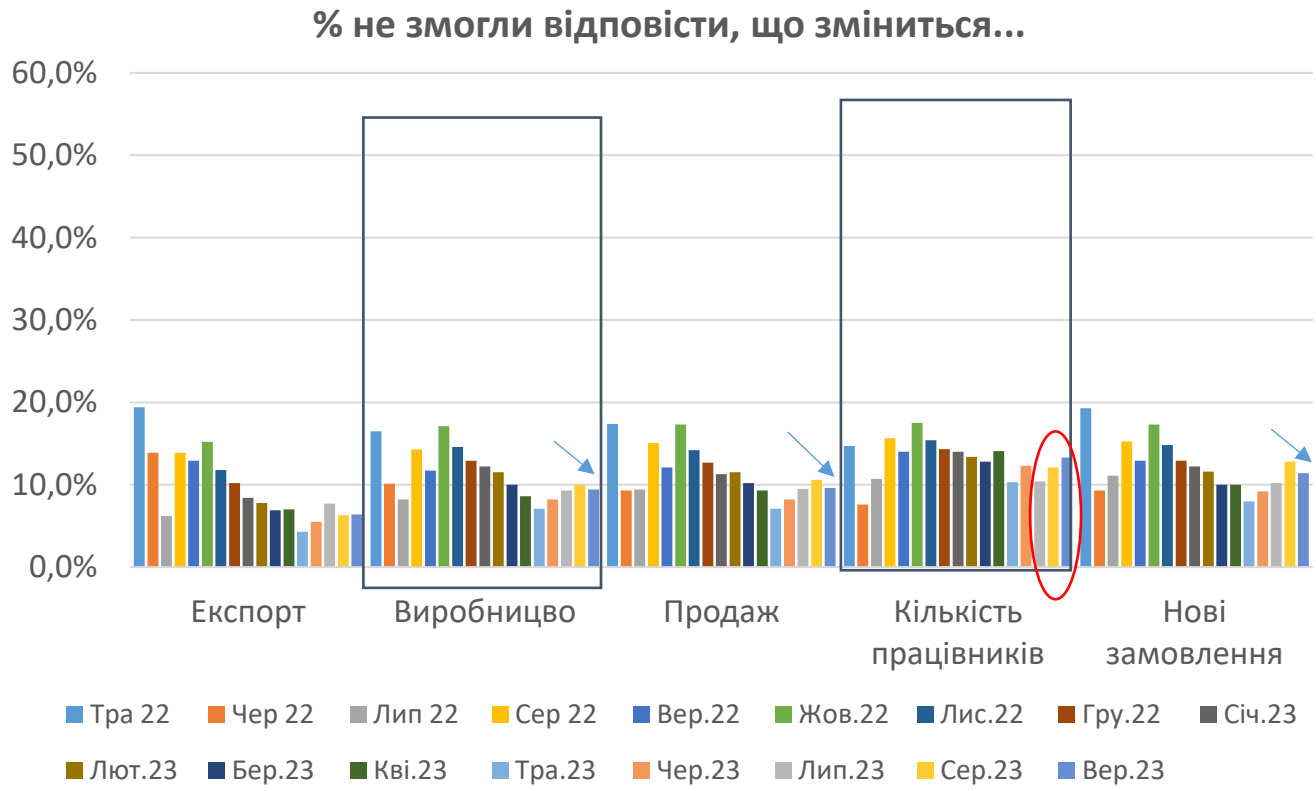

Перспективи на 6 місяців: очікування все ще дуже позитивні

Фінансово-економічна ситуація на підприємстві

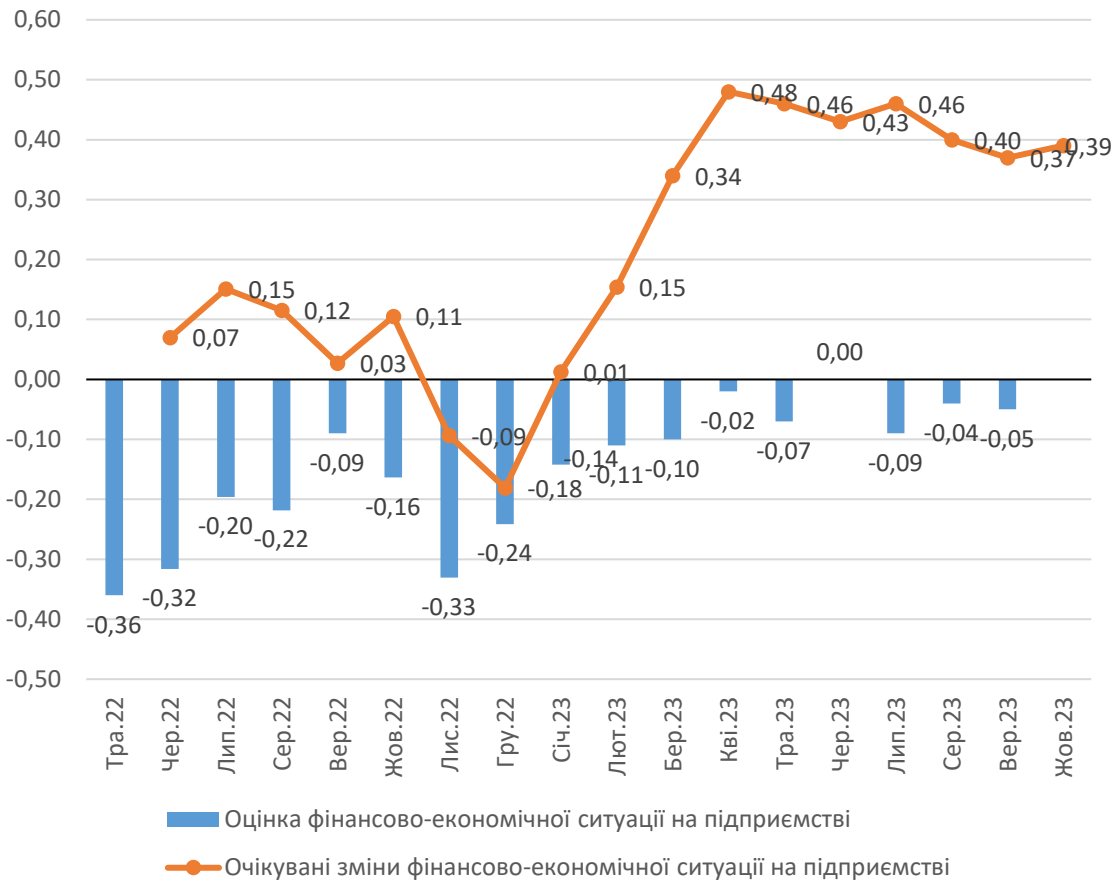

Загальноекономічна ситуація в країні

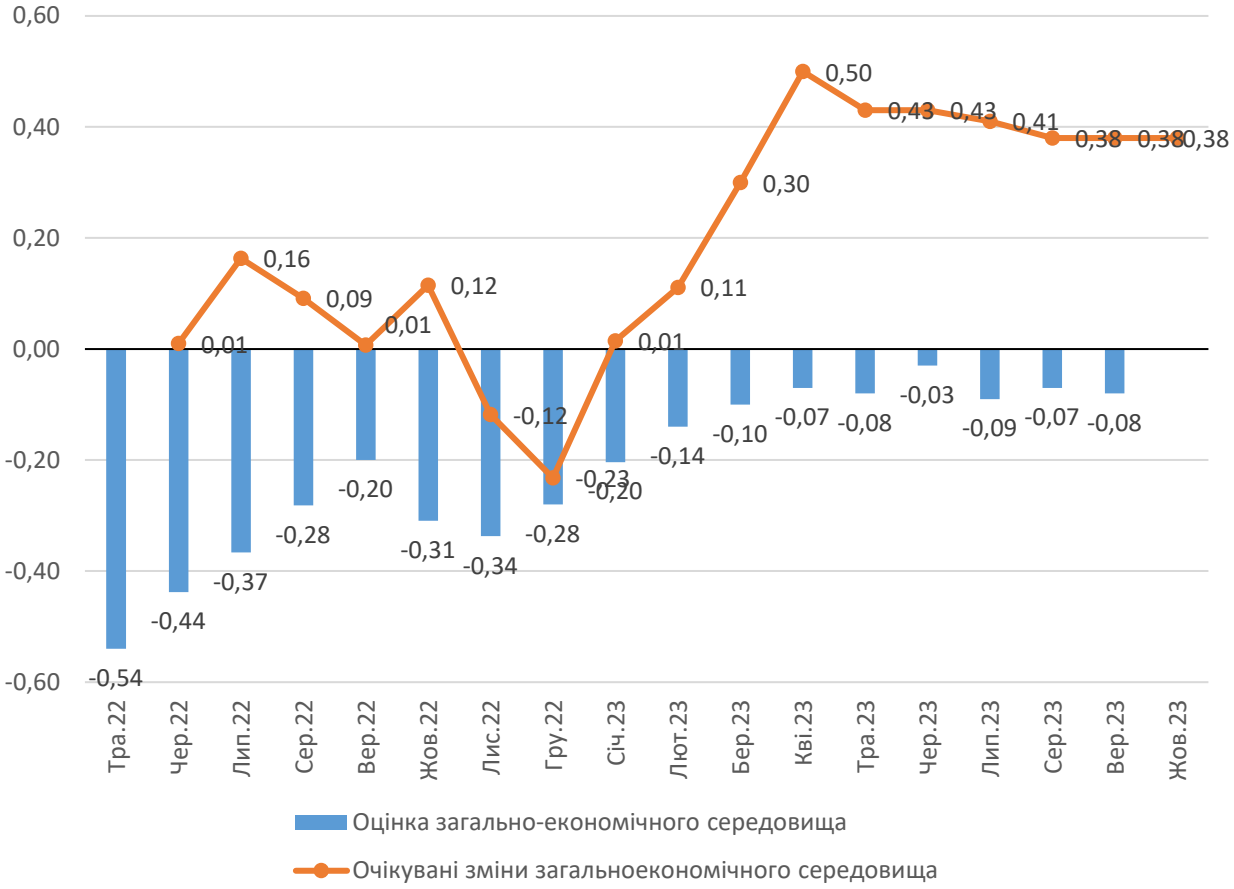

Діяльність підприємств у минулому та очікування на майбутнє

Агрегований показник перспектив промисловості (АППП)*

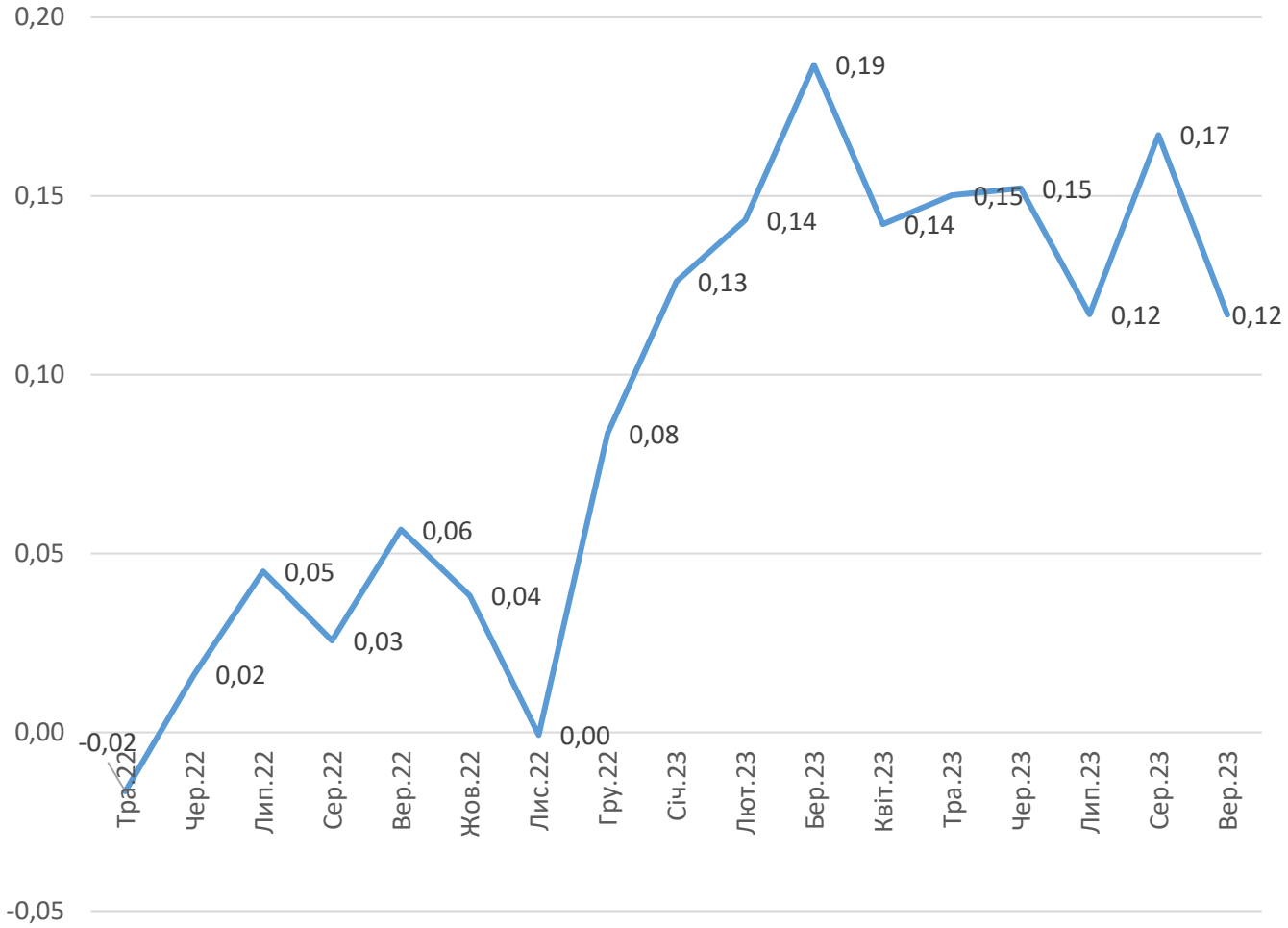

АППП у вересні знизився порівняно з серпнем (з 0,17 до 0,12)

Коливання компонентів індексу наступні:

- **Очікування виробництва** (ОВ) знизились з 0,46 до 0,41
- Складова **запаси готової продукції (ЗГП)** зросла з -0,18 до -0,10
- Складова **обсяг нових замовлень (ОНЗ)** зменшилась з -0,14 до -0,16

**АППП= ОВ+ОНЗ+(-ЗГП)/3*

Оптимізм щодо виробництва дещо знизився

Вересень до серпня (очікування)

- **Зменшилася частка підприємств, які планують зростання виробництва** в найближчі 3-4 місяці (з 47,6% у серпні до 41,7% у вересні)
- **Частка підприємств, які планують зменшувати обсяги виробництва, залишилася без суттєвих змін** (3,9% проти 2,9% у вересні)
- **Частка підприємств, які не планують змінювати обсяги виробництва протягом наступних трьох місяців, зросла** з 48,5% до 55,4%

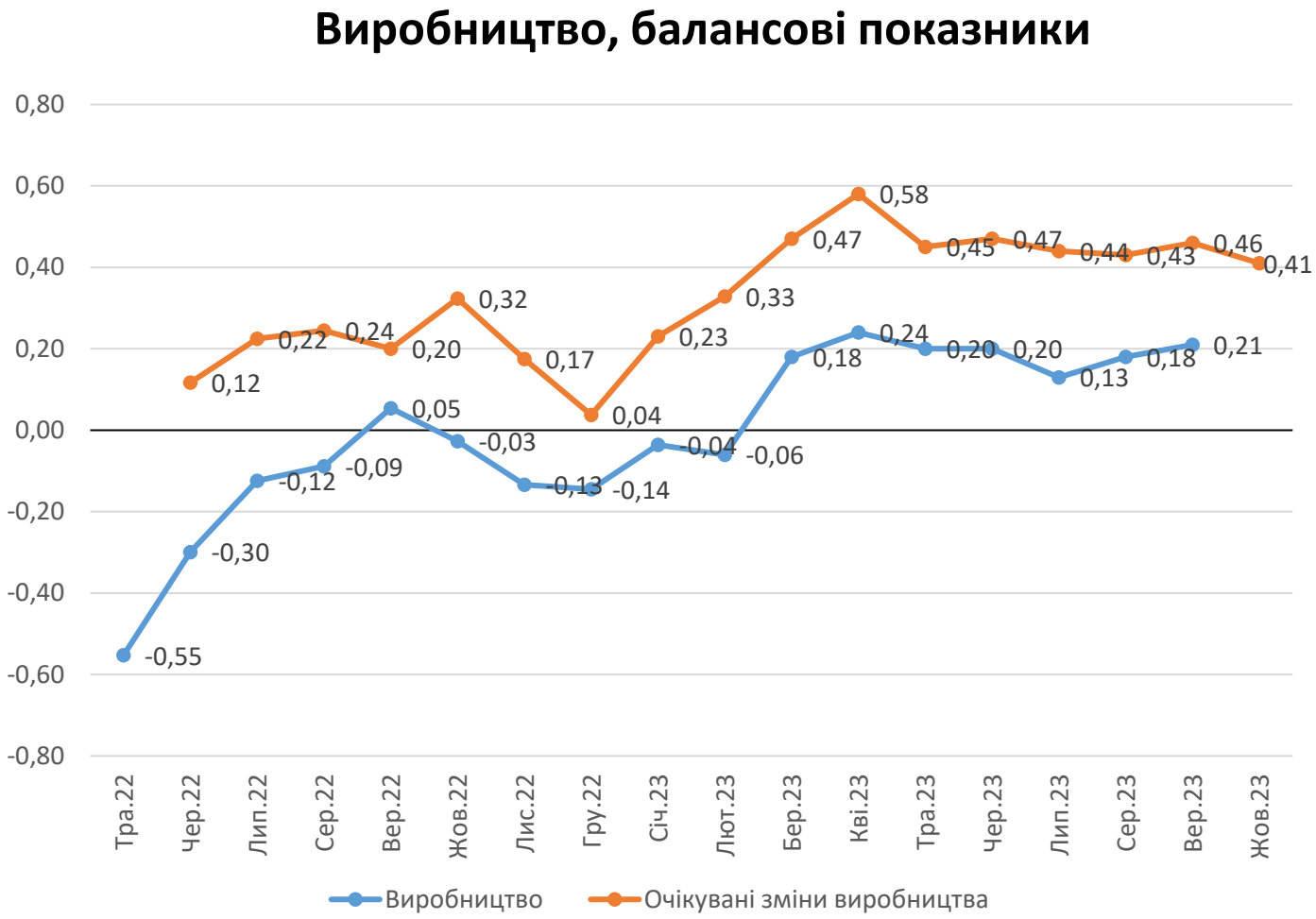

Експорт: (дещо) погіршились результати та очікування

Вересень до серпня (результати)

- **Частка підприємств, що повідомляють про зростання експорту, зменшилася** з 26,1% до 23,9%
- Також **дещо зменшилася частка підприємств, які повідомляють про скорочення експорту** (з 21,0% у серпні до 19,9% у вересні)
- **Частка підприємств, які не змінили обсяги експорту протягом наступних трьох місяців, зросла** з 52,9% до 56,2%

Експорт, балансові показники

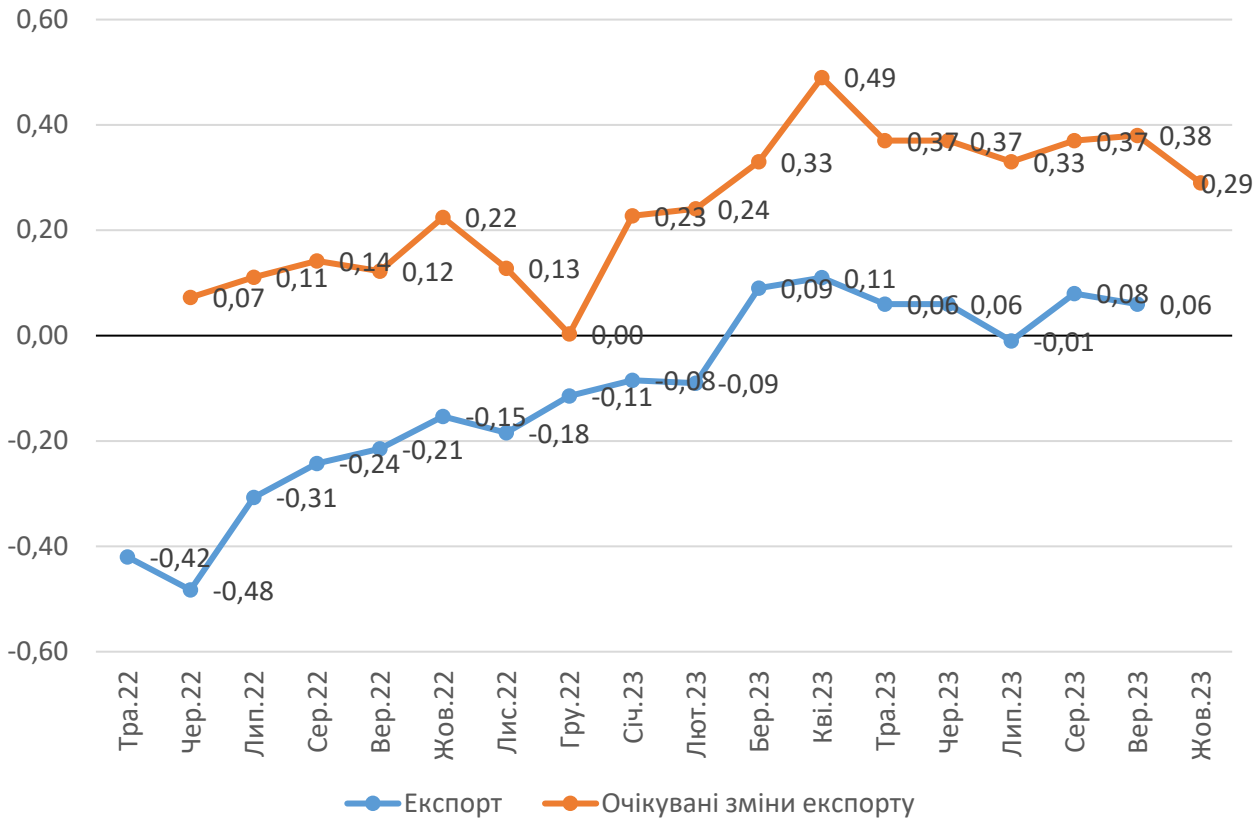

Продажі та нові замовлення: оптимізм зникає?

Продажі

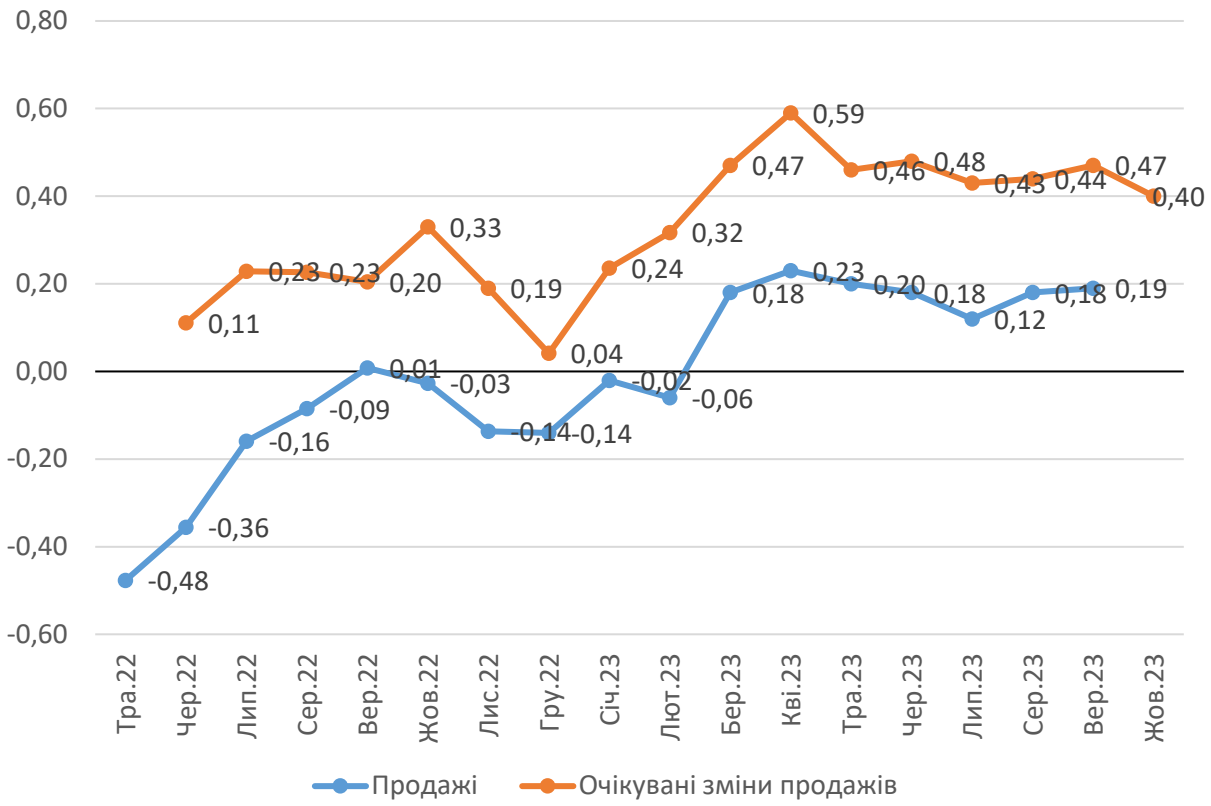

Нові замовлення

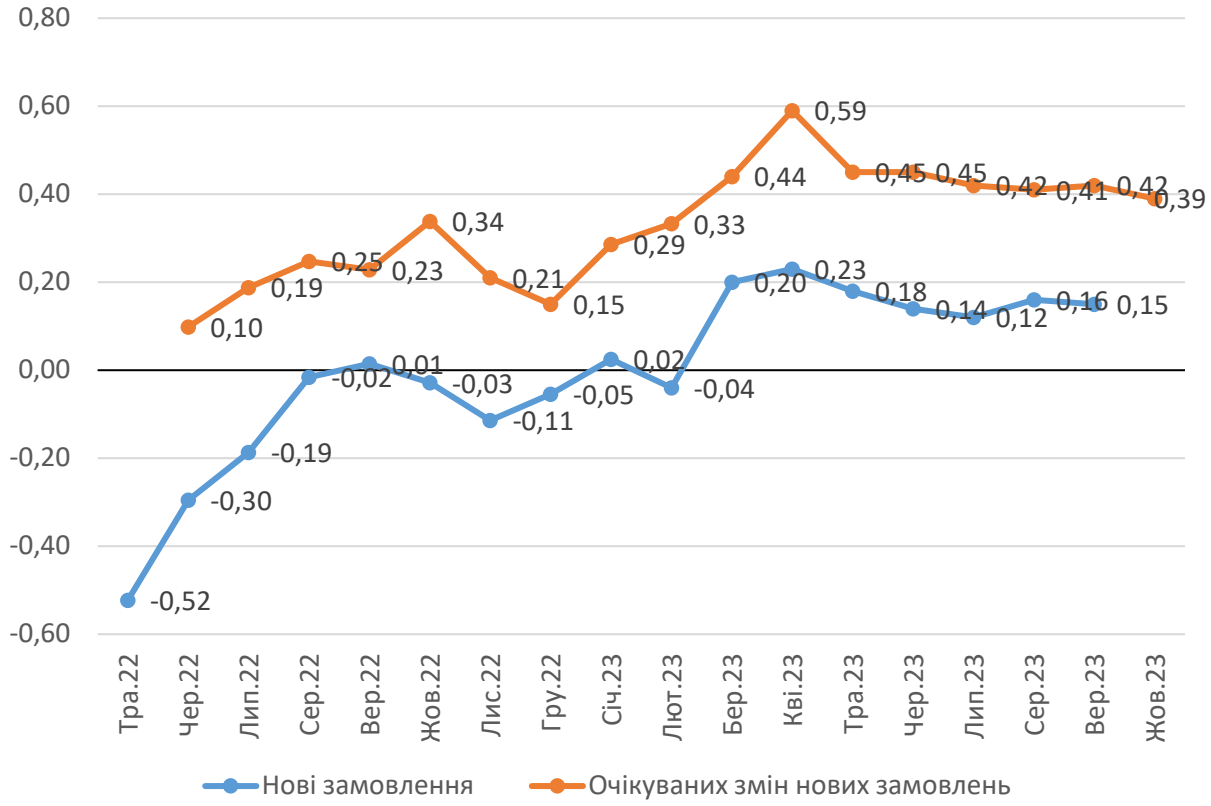

Обсяг портфелю нових замовлень не змінився

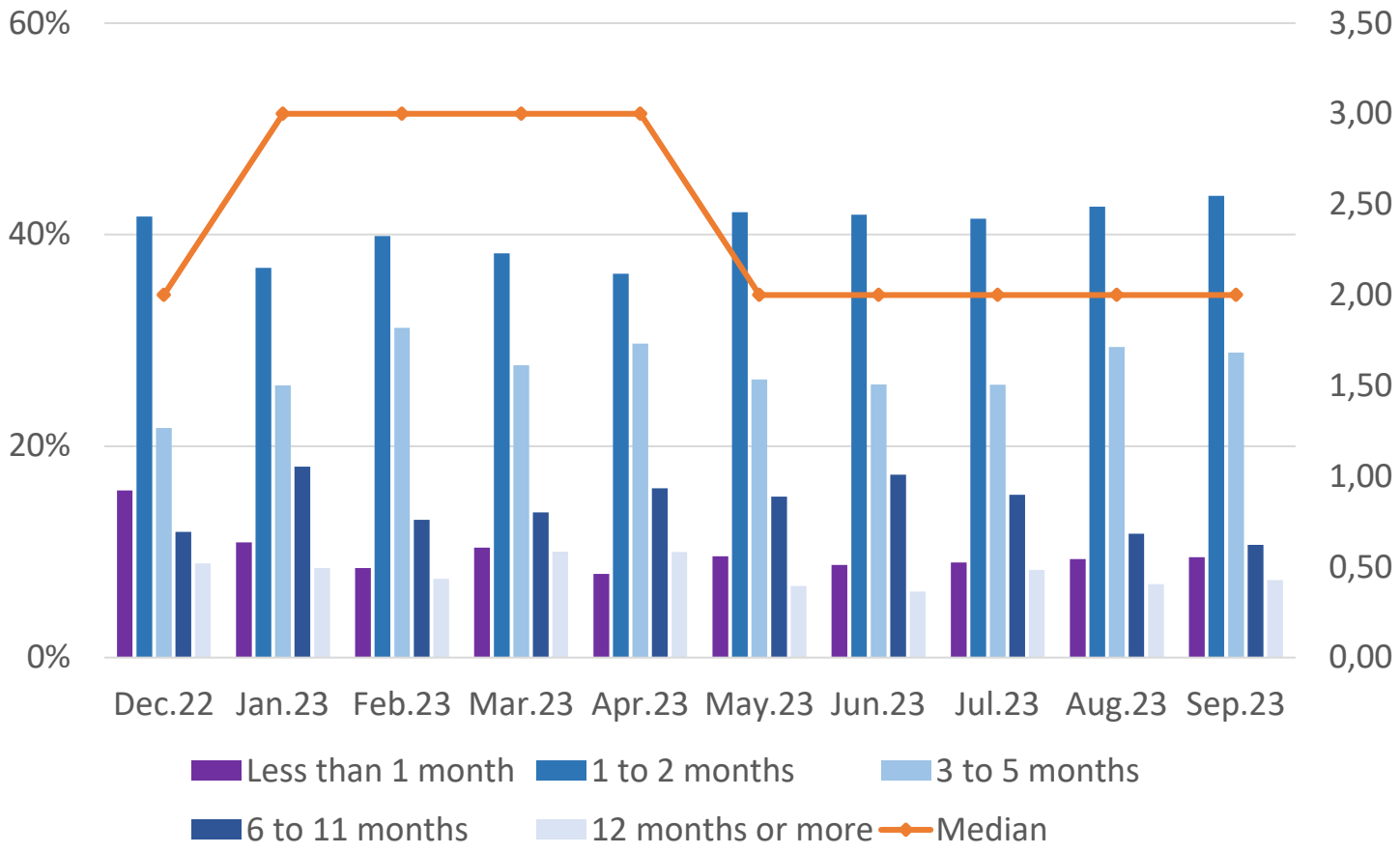

У вересні 2023 року **обсяг портфелю замовлень** для опитаних підприємств **залишився** на колишньому рівні

- **Середній термін забезпечення новими замовленнями залишається на рівні 2 місяців** (медіана) після зниження з трьох місяців у січні-квітні 2023 року
- **53% підприємств мають замовлення на період до 2 місяців.** З травня 2023 року частка майже без змін

Зайнятість і ринок праці

Зайнятість: спостерігається скорочення чисельності працівників

Кількість працівників

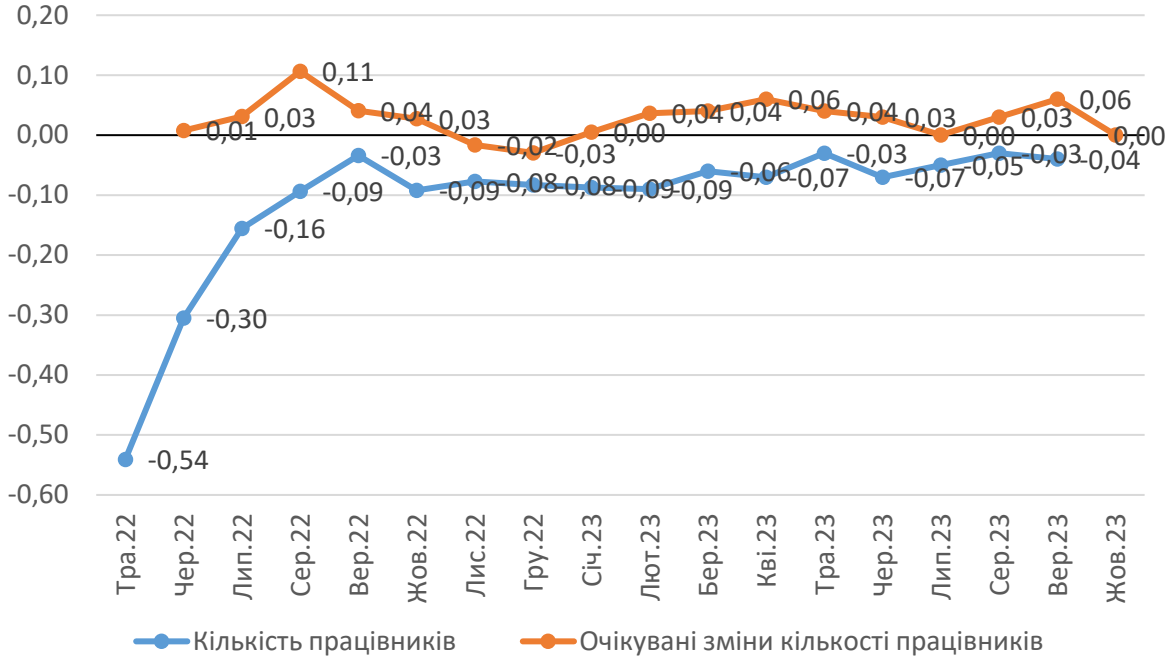

Кількість працівників у вимушених відпустках

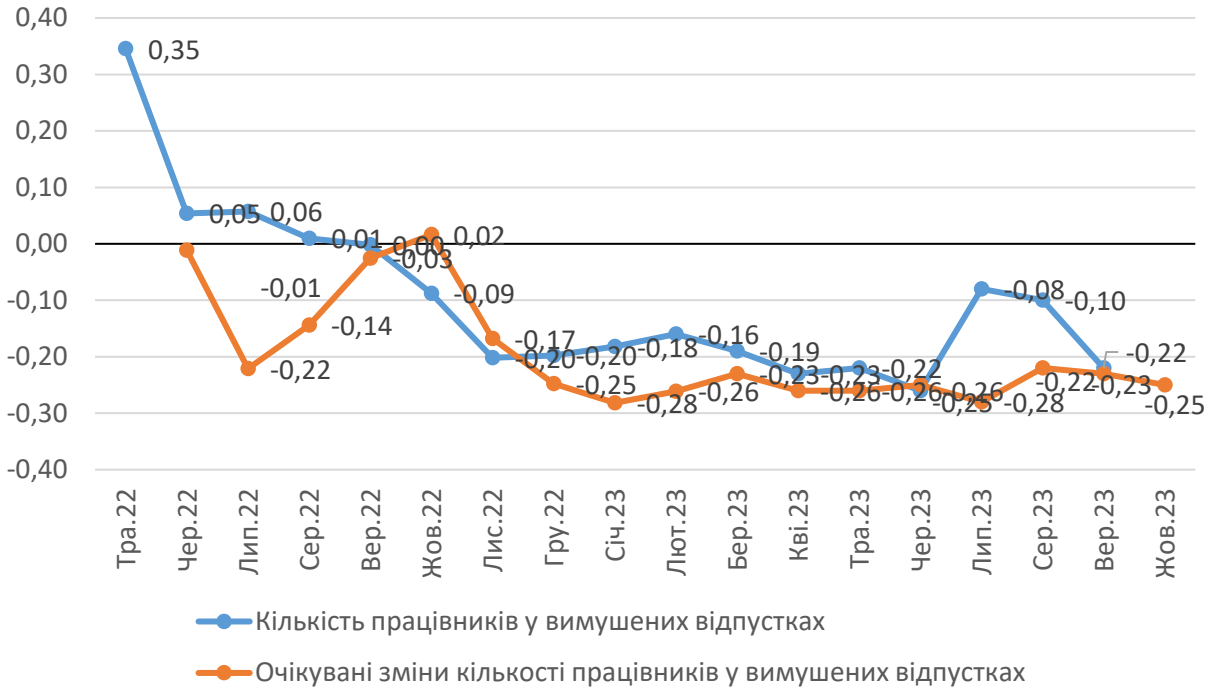

- % підприємств, які **планують зростання зайнятості** в найближчі 3-4 місяці, **знизився** (з 7,0% у серпні до 3% у вересні)
- % підприємств, які **мають намір скоротити чисельність працівників майже без змін** (2,3% у серпні та 3,0% у вересні)
- % підприємств, на яких **не очікується змін у зайнятості, зріс** з 90,7% до 94,0%

- **%** підприємств, які **планують збільшувати кількість працівників, які перебувають у вимушеній відпустці, дещо зменшився** з 1,3% до 0,7%
- % підприємств, які **планують скоротити працівників у вимушеній відпустці, зріс** з 24,6% у серпні до 26,9% у вересні
- **% без змін дещо зменшився** з 73,6% до 72,3%

Проблем з пошуком некваліфікованих працівників стає все менше

Проблеми при пошуку працівників

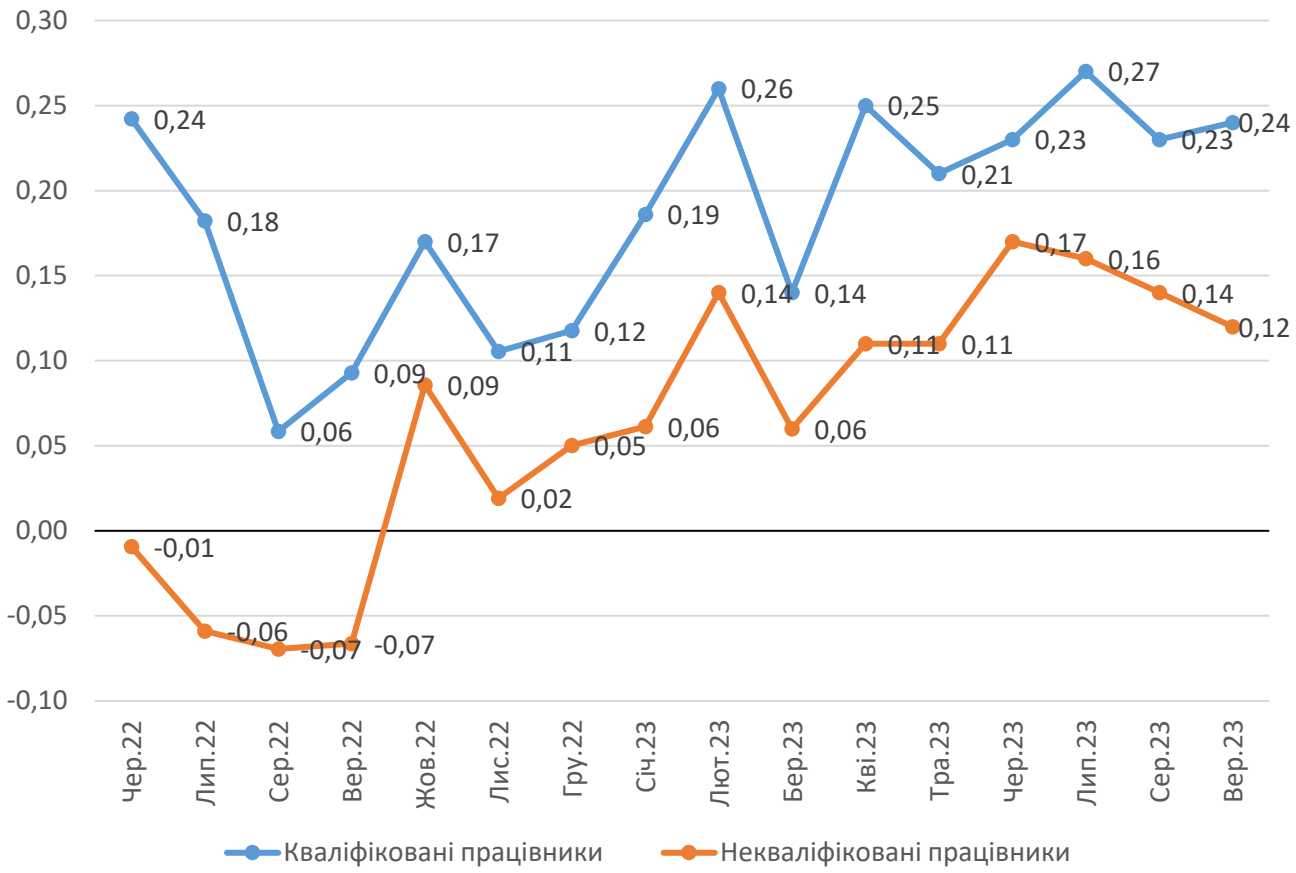

У вересні **проблеми з пошуком некваліфікованих працівників зменшуються вже кілька місяців поспіль,** тоді як **труднощі з пошуком некваліфікованих працівників майже не змінилися**

Кваліфіковані працівники:

- **% тих, хто повідомив**, що **знайти таких працівників складніше залишився майже без змін** (25,4% проти 25,7%). **Як і % тих**, кому **простіше шукати кваліфікованих працівників** (1,2% у серпні та 1,5% у вересні)

Некваліфіковані працівники:

- **% тих, хто повідомив**, що їх **легко знайти, дещо зріс** (4,4% у серпні та 5,7% у вересні), тоді як **% тих**, кому це **важче, майже не змінився** (17,6% у серпні та 18,0% у вересні)

Оцінки державної економічної політики

% невизначеності в оцінках економічної політики Уряду зменшився

- У вересні 2023 року **частка позитивних оцінок державної політики щодо підтримки бізнесу залишилася незмінною** (8%, як і в серпні) та **залишається на найнижчому рівні з початку цього опитування**
- **% нейтральних оцінок** державної політики щодо підтримки бізнесу **зріс після чотирьох місяців зниження** (з 51% до 57%)
- **Частка респондентів, які не визначилися, зменшилася** з 27% у серпні до 20% у вересні

Респондентам важко визначити роль держави (Уряду) в Україні у веденні бізнесу

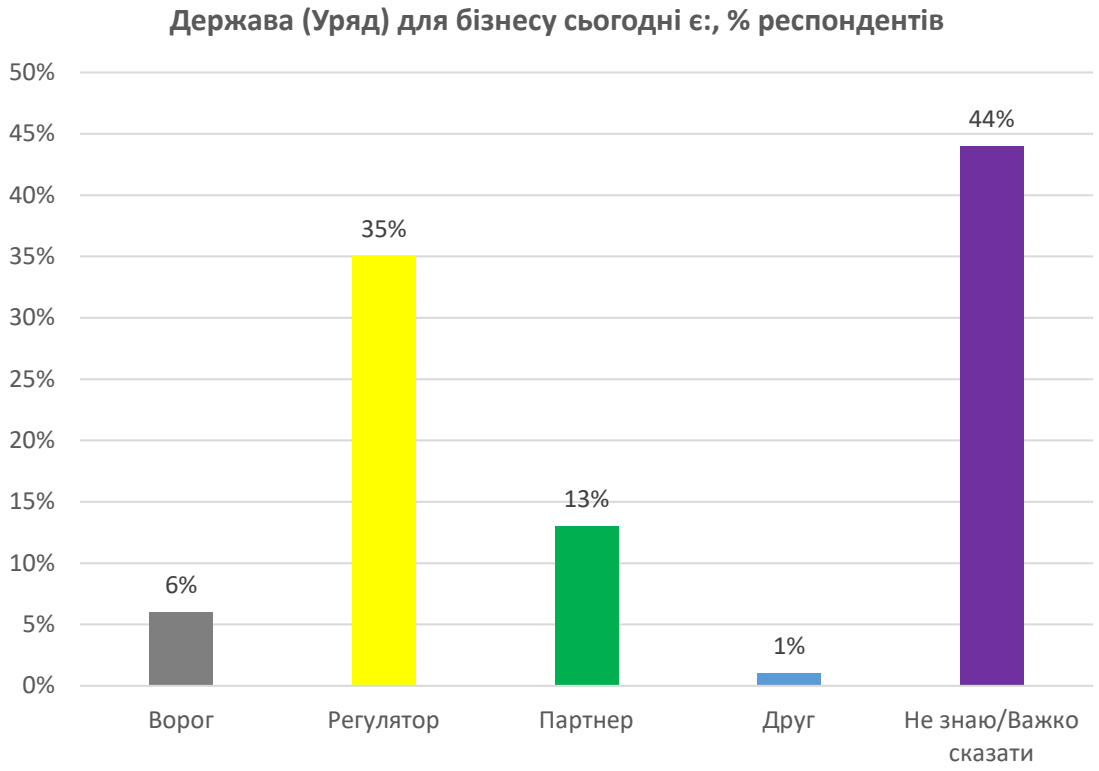

Нове щомісячне опитування підприємств, #17, (09/2023)

- Майже половина опитаних (44%) не змогли визначити роль держави в Україні для ведення бізнесу
- 35% вважають державу «регулятором»
- Лише 1% опитаних вважає державу «другом»

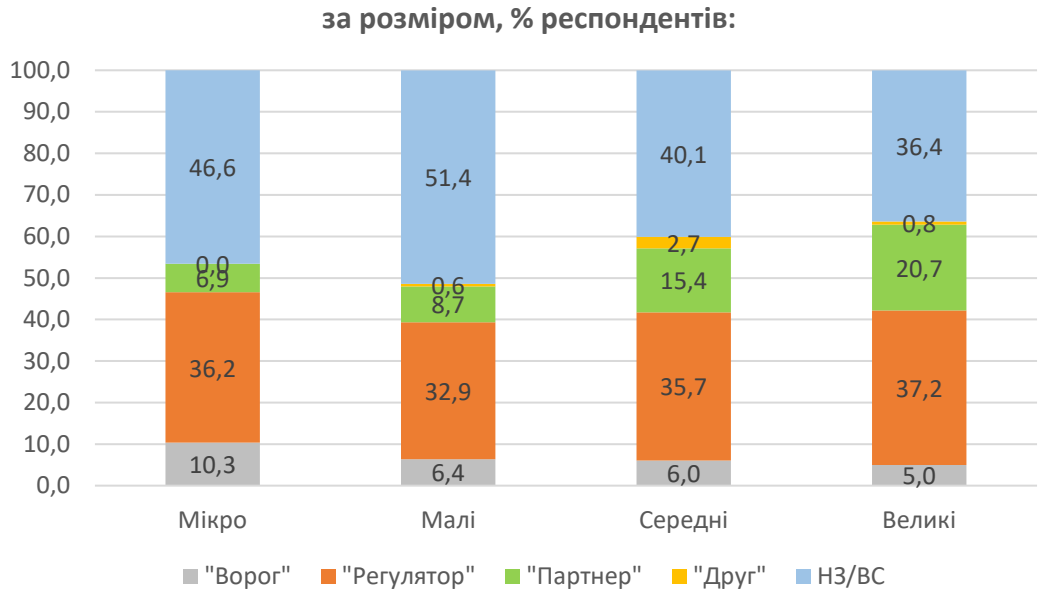

Нове щомісячне опитування підприємств. Методологія

Потреба у вичерпній інформації про економічну ситуацію є важливою для економічної політики під час війни. Для швидкого збору інформації про поточний стан економіки на рівні підприємства, Інститут економічних досліджень та політичних консультацій буде проводити щомісячне опитування підприємств із **застосуванням підходу кон'юнктурних досліджень** (або Business Tendency Survey). Методологію розроблено для оцінки ситуації з «базового рівня» — суджень та очікувань основних економічних агентів – підприємців та керівників підприємств.

Щомісячне опитування складається з двох частин – регулярної та спеціальної. Регулярно респонденти відповідають на питання про зміну основних показників діяльності та короткострокові прогнози щодо майбутніх змін цих же показників -- випуску (виробництво), реалізації (продажів), експорту, заборгованостей, нових замовлень, зайнятості тощо. Оцінки та очікування щодо змін ділового клімату та фінансово-економічної ситуації на підприємстві в перспективі на півроку також будуть у фокусі нашої уваги.

Спеціальна частина Щомісячного дослідження дозволяє отримувати інформацію щодо специфічних тем. Спеціальна частина розглядає проблеми підприємств, вплив війни на обсяги виробництва, експортну діяльність, основні потреби бізнесу та оцінку державної політики.

У цьому дослідженні використовується панельна вибірка, яка включає **500+ підприємств, що розташовані у 21-му з 27-ми регіонів України**, включаючи Вінницьку, Волинську, Дніпропетровську, Житомирську, Закарпатську, Запорізьку, Івано-Франківську, Київську, Кіровоградську, Львівську, Одеську, Полтавську, Рівненську, Сумську, Тернопільську, Харківську, Хмельницьку, Черкаську, Чернівецьку та Чернігівську області та місто Київ.

Польовий етап 17-ої хвилі тривав із 18 по 29 вересня 2023 року. Керівники підприємств порівнювали результати роботи у вересні із серпнем 2023 року, чи іншого показника на момент проведення опитування (вересень 2023 року) та давали прогнози на наступні 2 - 3 чи 6 місяців залежно від питання. В окремих питаннях (де це було зазначено) результати роботи порівнювалися з довоєнним часом (період до 24 лютого 2022 року). Опитувані давали прогнози на наступні 3 місяці роботи.

Наші контакти

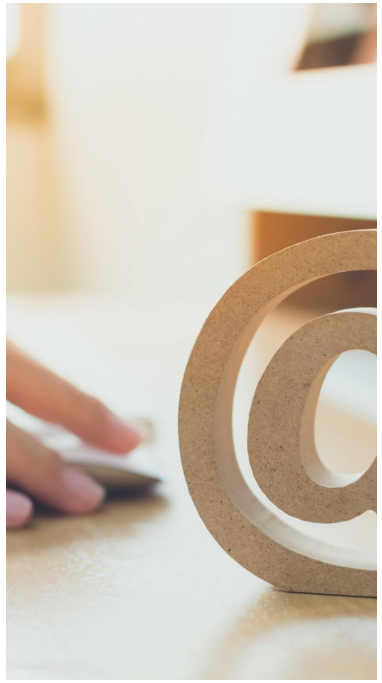

website: www.ier.com.ua

e-mail: rubanik@ier.kyiv.ua
kuziakiv@ier.kyiv.ua

Facebook: https://www.facebook.com/IER.Kyiv/

Twitter (in English only): https://twitter.com/IER_Kyiv

MOVING FORWARD TOGETHER

INTERNATIONAL RENAISSANCE FOUNDATION

ATLAS NETWORK

INSTITUTE FOR ECONOMIC RESEARCH AND POLICY CONSULTING